З циклу "Листки"

Весна

Зелена левада вкрилась цвітками, гей дівчина-красавиця. Золоті метелики упиваються медом, а сонечко своїм промінням мов легіник скобоче та цілує леваду. Легкий вітрець перечиться з сонцем, прилягає ід квіточкам та й собі їх цілує.

По леваді проходжується її власник, пан у дорогім одінню. Йому забаглося вибудувати тут літню альтанку, де міг би собі вигідно сидіти і вдихати пахощі весняних цвітів. Найкраще під альтанку видалось йому місце під калиною, що неподалік зазеленіла. Він прямував туди. Під калиною розстелився зелений барвінок на якійсь могилі, над якою клячить похилена стара бабусенька в латаній свитині.

Вона цілує барвінок та зрошує дрібними сльозами. Чудова, весняна краса не сміється до неї, тільки плаче. Зелена левада тяженько стогне враз з нею, а сонце не ясніє, тільки червоніє.

— Доню моя, – голосить вона, – обізвися з сирої могили до мене. Навіщо ти отсій калині життя собі одібрала? Через неславу, що її заподіяв тобі отут на роботі пан? Що неслава! Я б підпору з тебе тепер мала і з голоду не вмирала б. Ти ж не винувата.

Пан почув виразний плач бабусі і віддалився. Він не будував уже на цім місці альтани…

Море

Я бачив море.

Сонце купалось у ньому й виринуло криваве.

На його безкрайому зеркалі хвилювали могутні хвилі. Ті сердиті, смертоносні хвилі, чогось-то подобріли. Привітні й ласкаві вони були. Не піднімалися високо, не клекотіли, не розбурхувалися.

Вони тільки шуміли з повагом.

Дивний їх той шум!

Станеш йому прислухуватись, то й почуєш в ньому пісню-жалібницю; почуєш, як розмовляють многострадальні лицарі в могилах, як грає тужну пісню кобзар, як кигиче чайка.

І розстелиться перед тобою безмежна країна із широкими степами, високими могилами, глибокими ярами-байраками, зеленими лугами, — й важко тобі стане.

І ти до великого моря докинеш ще одну краплю, ще одну сльозу…

Хвилями плили відважні моряки і співали пісню, що переймили її від хвиль. Да тільки ж їх пісня огненна, боєва, жива, не мертвецька…

Я бачив море…

Сонце купалося в ньому й виринуло криваве…

Обнова

Як тільки весна сказала "добрийдень" сонній природі, так зараз ворухнулась всяка животина до нового, вольного життя.

Безлисті дерева убираються в пахучі, зелені шати та й свобідно з вітром розмовляють – нові думки укладають.

Заморожені корінці рослин відживають, цвітом понад землею виринають й медовими пахощами до вольного життя підбадьорюють.

Заковані ледяними кайданами, ручаї скидають свої окови і журчать веселу пісню свободи-волі.

З їх співом лучиться і щебіт вольних пташин, і розговір обновлених рослин в одну чудову живучу мелодію, що нею упивається на синьому, безмежному небі благодатня дуга-веселиця.

Ой, весно, весно! Коли просвітиш ти безталанну Україну своїм благодатним привітом "добрийдень?"

Коли розкуєш її кайдани, обновиш волю?...

Симфонія

Під стріхою вбогої хатини звисає ластівчине гніздо. В ньому молоді ластів'ята квилять, що змога. Мати тих маленьких безбатченків полетіла за поживою і забарилася. Де її тепер знайти корму, коли вся комашня із голоду погинула?

Вона все ж таки летіла і гляділа, аж поки з утоми та голоду на землю не впала. Голодний собака пожер її враз із пір'ям.

Сирітки ластівчата установилися із роззявленими дзьоб очками при отворі гнізда, добувають останніх сил і голосять:

"Нене, ми голодні!"

На край села, на цвинтар понесли грабарі жінку, що померла на голодний тиф. Вона ходила від хати до хати, щоб для діточок дещо випрохати, та й дармо. Тяжкий рік, голодний рік – та й тільки. Верталась вона без хліба домів до діточок своїх, бідних сиріток-безбатьченків, та не вернулась, на дорозі впала – її понесли грабарі.

А діточки її маленькі пручаються під стріхою, на приспі. Їх сухі личка умились сльозами й тому виразніше видко їх жовту, напівмертвецьку краску, вистаючи кісточки.

Своїми вимоклими оченятами дивляться вони одним тягом на вулицю і – начеб вторували ластів чатам – кричать в'ядучим, слабким голосом:

"Нене, ми голодні!"

Осінь

Непривітно й лячно тепер у нашому краю.

Рудіють поля, скидають свою одіж дерева й неприодіті розмовляють тихенько, начеб змовлялись на кого.

Осінній цар забрав їм усе добро й пішов бундючний назустріч своєму противникові, зимовому цареві, геть геть… у темні ліси. Там йому поборотися б з ним.

Не по нутру йому ця боротьба; він із достатками раніш погуляв би собі гарненько, так годі. Лютий воріг напосівся на його багате царство, на його достатки – доконче його завоювать хоче.

Бідні підданці осіннього царя бояться ворога свого пана; вони знають його смертоносну жорстокість, знають його кайдани. Вони хотіли б ще жити на волі й тому раділи б стати в обороні царя осіннього.

Хоть і він забрав їм усі достатки, що їм здарувала їх земля в заміну за крива вую працю, та все ж таки, вони його навидять, бо у нього їм воля. Тим і змовляються вони супроти ворога свого пана, тим і пробують своїх сил та й зброяться до болю.

Вони шепотом нараджуються, — а буйний вітер передає їх раду-нараду ясному сонцю. Ще день, два дні, і вони стануть до бою, кривавого бою!..

Але сонце спочуває себе слабим, не пригідним до боротьби.

Йому жаль, що втеряло свою міць; із журби поблідло й заплакало ревними сльозами, що капнуть із його пухкого покрову.

Бачуть теє чепурні підданці-борці царя осіннього і тривожаться чимало. Та ніяково їм людоморові піддаватися, волі й рідного краю зрікатися; вони підуть до бою, переможуть, а тоді й сонце повеселішає й дужче їм пособлятиме.

Не підуть з ними лишень ті, що віддались крайній розпуці і не вірять у перемогу. То поневольні зрадники! Вони лишають його… свій рідний край і вибираються в світ за море… далеко, далеко… до Америки мандрують, на чужині шукають долі-волі.

Непривітно й лячно тепер у нашому краю.

Щоб не тії гори

Щоб не тії гори, не тії верхи, то й кривди менше було б гуцульській сіромі. А то заступлять собою світ божий, що сидиш, гей у неволі.

Усадовились собі велетнями довкола та й ні на ступінь не поступаються гордовиті. Найкращим повітрям вони віддихають,

пахощами квітів упиваються, в дорогі шати вбираються, не живуть, а раюють.

Смертоносні громи, градовиті чорні хмари, непрзримі мраки – все вони додолу відсилають. Благодатньому сонцю по правді світить не зволяють. Від раннього рання до самого вечора гріти б йому їх товстенькі хребти, а долішню прогалину хіба мимоходом в полудень.

Кривда долішній сіромі.

Вона гарує-працює більш спромоги своїх слабих сит та й признаки не слідно. Тьмою-мряками оповита коротає у неволі свій короткий вік, і сонцю неспроможно розігнати ті мряки, розкувати кайдани, нагріти студену країну.

А вони вилежуються собі – ті безжурні гори, вигрівають свої пикаті, набресклі лиця, висипляються досхочу, а проспавшись, числять зорі, гей золоті сороківці...

. . . . . .

Ех! Щоб не тії гори, не тії верхи, не мозолили б ріки віками їх підмиваючи, не мутилися б їхніми трупами, а чистенькі, веселі у море плили б і сонячне проміння мали б у себе на купелях від рання до вечора!..